Hazai András

Nagymama vasalódeszkája

- Miért hegedül ilyen sok zsidó?
- Mert azzal könnyen lehet menekülni.

Egy ismerősöm kérdezte ezt egy klezmerbanda muzsikusától. Igaz, ő a judaizmussal kapcsolatos tudásának túlnyomó részét a Hegedűs a háztetőn címéből szerezte.

A nagymama nem volt zsidó, de a második világháború alatt háromszor is menekülnie kellett, mert valahogy mindig szerencsétlenül választott lakhelyet. Először a házát bombázták le. Később menekült a bosszúszomjas, minden magyarra ellenségként tekintő jugoszláv partizánok és végül a fosztogató orosz katonák elől. Volt, hogy hálóingben, mezítláb, majdnem mindenét hátrahagyva kellett elhagynia otthonát, de egy valamit mindig magával vitt: nehéz, tömör fából készült vasalódeszkáját.

Különleges egy eszköz volt: két keményfa (talán tölgy) lap egymáshoz ragasztva felülről, alulról, és vastag lakkréteggel bekenve. Lába nem volt, a nagymama minden új otthonában egy asztalkát vagy téglákat pakolt alá, hogy használni tudja. Nem a legpraktikusabb darab, az biztos, megemelni is alig tudta, mégis mindennél jobban ragaszkodott hozzá. 44-ben elvesztette a vasalóját, és vagy öt évig nem is szerzett újat, de a deszka végig vele volt.

A hetvenes évek elején odaajándékozta a lányának negyvenéves születésnapjára, és bár addig mindig csak mosolyogva megrázta a fejét, amikor kérdezték, miért fontos annyira a vasalódeszka, most végre tartott róla egy kiselőadást. Maga a magyarázat kicsit zavaros volt, de a család betudta annak, hogy a nagymamának a két világháborúval a háta mögött nehéz élete volt, különben is öregszik. Beszélt arról, hogy ha van vasalódeszkád, akkor hiszel a rendben és a tisztaságban, igényes vagy önmagadra. Elmondta, hogy egy ilyen tárgy rengeteg mindenre használható, de nem tisztázta, mire gondol. Végül megmutatta egy Kalasnyikov lövedékének nyomát az alján, és elmesélte, hogy 56-ban ezt tette az ablakba mellvédként, és valószínűleg az életét mentette meg. A család egy kicsit megnyugodott, hiszen így már érthető, a nagymama nyilván ragaszkodik a tárgyhoz, ami megvédte a halálos golyótól. Ott és akkor senkinek nem jutott eszébe, hogy 56-ban már legalább húsz éve hurcolta mindenhova magával a deszkát, amire utólag aligha adott magyarázatot az akkori megmenekülése.

A hagyomány, ha már elindult, meg is maradt. A lánya szintén tovább ajándékozta az unokának, amikor ő lett negyven, aki szintén oda-adta az ő lányának (ez már mostanában történt). Szerették a történetet, kedves emlék volt a bolondos nagymamáról, aki pont egy vasalódeszkát tartott ekkora becsben.

Honnan is tudták volna a valódi okát annak, hogy tűzön-vízen át ragaszkodott a deszkához. Dehogyis gondolta azt, hogy egy vasalódeszka a háztartás legfontosabb tárgya, hogy anélkül nem lehet élni. Az igazság az volt, hogy a nagybátyja, Kázmér bácsi, aki kalandorhajlamú ember volt, még az idegenlégióban is megfordult, egyik afrikai útjáról egy kábé 10 karátos gyémántot hozott haza. Az öreg később elutazott a Salamon-szigetekre igazgyöngyökért, és többé nem hallottak róla, a drágakő pedig az akkor még kismama nagymamánál maradt. Férje, a nagypapa, aki később Voronyezsnél elesett, applikálta be a két falap közé, létrehozva így a vasalódeszkát. Együtt találták ki ezt a rejtekhelyet, hogy baj esetén elő tudják venni a gyémántot. Így sok minden érthetővé válik, hogy mit, miért tett a nagymama, csak az nem, hogy vajon mit tarthatott bajnak, ha nem a szétbombázott házat, vagy az életére törő katonákat. Mindenesetre abban igaza lett, hogy a kő nélkül is megúszta ezeket a kataklizmákat, és boldog életet élt szerető családjával. Azt tervezte, hogy majd a halálos ágyán elárulja nekik a titkot. Azt viszont nem tervezte, hogy megcsúszik a padkán, és elüti a villamos, mégis ez történt.

A vasalódeszka pedig generációkon át öröklődött, és még további generációk során öröklődni fog. Talán egyszer valaki lelöki, és eltörik.